

УДК 378.4

Плахотнік О. В., Мухіна О. О.*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ФІНЛЯНДІЇ: АВТОНОМІЯ, ЯКІСТЬ, ДОСТУПНІСТЬ, ВІДКРИТІСТЬ

У статті здійснено аналіз стану сучасної системи вищої освіти у Фінляндії з точки зору кількох основних параметрів оцінювання функціонування системи освіти в цілому, зокрема передумови доступності та привабливості здобуття вищої освіти Фінляндії. Особливу увагу приділено автономії вищих навчальних закладів Фінляндії, що включає свободу навчально-виховної, науково-дослідної, управлінської, фінансової та іншого роду самостійності. У статті проаналізовано широку співпрацю вищих навчальних закладів з потенційними роботодавцями шляхом стажування та можливості проходження практики на підприємствах чи в організаціях, розгляд сайтів для пошуку роботи, створення резюме та супровідних листів.

Ключові слова: система забезпечення якості вищої освіти Фінляндії, автономність, перспективи розвитку та якості освіти, специфіка організації навчального процесу.

Інтеграційні процеси вимагають розв'язання нових завдань, пов'язаних із необхідністю теоретичного осмислення тенденцій розвитку освіти й педагогічної науки як чинників, що їх визначають; поповнення вітчизняної теорії та практики новими ідеями та підходами, що забезпечують підготовку людини до умов життя в новому тисячолітті. Відмітною рисою сучасності є виявлення в освітянській галузі нових проблем, вирішення яких безпосередньо пов'язане з використанням наявного та постійно оновлюваного методологічного ресурсу педагогічної науки. До таких важливих проблем сьогодення можна віднести такі, що пов'язані з оцінюванням якості освіти, формуванням єдиної для всіх країн Європи нормативної бази освіти, основаної на загальних підходах і принципах.

У зв'язку з вирішенням окреслених проблем дедалі частіше дослідники звертають погляди до порівняльно-педагогічних наукових структур, які найбільшою мірою відповідають вимогам аналітичних і регулятивних центрів європейської інтеграції в галузі освіти. Вони мають поширювати досвід тих країн, що досягли високого рівня розвитку завдяки ефективним моделям освіти; сприяти розумінню того, які освітні чинники стали рушійними для суспільного поступу в тій чи іншій країні, виявляти корелятивні взаємозв'язки між ефективними моделями суспільної організації та економічного поступу, з одного боку, і освітніми системами – з іншого; вивчати освітні системи в європейських країнах і накреслювати шляхи їх взаємного зближення за основними параметрами функціонування; утверджувати ідею європейського освітнього виміру як таку, що не заперечує можливості існування розбіжностей у національних системах освіти країн спільноти, а передбачає узгодження ключових параметрів і принципів їхнього функціонування.

Цікавим прикладом країни, що дбає про ефективний розвиток своєї освітньої системи від початку власної незалежності та продовжує невпинно працювати над забезпеченням якості освіти, є Фінляндія.

Окремі аспекти розвитку та становлення вищої освіти у Фінляндії досліджували такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як С. Калашнікова (займалася аналізом системи забезпечення якості вищої освіти у Фінляндії); Ю. Семенова (досліджувала доступність і привабливість фінської освіти); О. Огієнко (акцентувала свою дослідницьку діяльність на розгляді безперервності освіти у Фінляндії) та ін.

У контексті інтеграції систем освіти різних країн в єдиний європейський освітній простір якість, доступність і привабливість здобуття вищої освіти, можливість стажування та працевлаштування під час навчання, функціонування злагодженої системи забезпечення якості вищої освіти, формування навчального процесу на правах рівності та

*© Плахотнік О. В., Мухіна О. О.

демократії, залучення студентів до групової роботи та реалізації проектів є, на наш погляд, ключовими.

З урахуванням досить короткої історії суверенного розвитку країні вдалося менше ніж за століття досягти значних економічних успіхів завдяки особливостям фінської соціально-економічної моделі й таким рисам національного характеру, як працелюбність, схильність до раціонального вжитку ресурсів, готовності до інноваційної діяльності та постійного самовдосконалення. Система освіти у Фінляндії ставить собі за мету забезпечити високим рівнем знань, навичок і загального розвитку все населення держави та навіть іноземців [2]. У країні реалізується принцип неперервності освіти й надається можливість навчатись у будь-якому віці (здобувати повну освіту або ж закінчувати профільні курси з удосконалення конкретних знань і навичок з певної галузі). Фінляндія характеризується стабільною макроекономічною ситуацією, високим ВВП на душу населення і розвинутим інституційним середовищем. Частка витрат фінського суспільства на освіту становить 6-7% валового національного продукту [4].

Фінляндія належить до країн, які найбільш послідовні в упровадженні Болонського процесу. Директивний стиль управління університетами, традиційно характерний для фінської системи освіти, вичерпав себе, стала очевидною необхідність посилення автономії вишів. Закон Фінляндії про вищу освіту 2009 року зі змінами 2016 року (UNIVERSITIES ACT 558/2009 Amendments up to 644/2016 included) передбачає надання університетам повної автономії з метою забезпечення якості освіти, незалежність у прийнятті рішень про одержання наукових ступенів, можливість самостійно розробляти навчальні плани та реалізовувати науково-дослідну роботу. Автономія включає можливість самостійно керувати внутрішніми процесами, що стосуються освітньої та науково-дослідної діяльності, а також забезпечує можливість керувати фінансами [13]. Разом зі свободою університети отримали підвищену відповідальність за реалізацію та забезпечення якості освітньої діяльності. Національна система забезпечення якості вищої освіти Фінляндії включає три складові:

- зовнішнє забезпечення якості вищої освіти, яке реалізується Міністерством освіти Фінляндії, що відповідає за загальне керівництво освітою в державі та визначає критерії оцінювання якості);
- зовнішнє забезпечення здійснюється спеціальною Національною радою з оцінювання якості освіти, яка несе відповідальність за проведення аудиту інституційних систем;
- внутрішнє забезпечення, яким безпосередньо займаються вищі навчальні заклади, що відповідають за створення та функціонування національних інституційних систем забезпечення якості, а також працюють над постійним контролем якості освіти й реалізують заходи для покращення [10].

Таким чином, можна виділити, що система забезпечення якості вищої освіти у Фінляндії характеризується чіткою структурою, поділом обов'язків і відповідальності, а також загальною усвідомленою метою та взаємодопомогою на всіх рівнях, яскравим прикладом чого є основна місія Національної ради з оцінювання вищої освіти «оцінювання замість інспектування» (англ. «evaluation instead of inspection»).

Наступною важливою особливістю фінської освіти є її безкоштовність. Забезпечення доступності вищої освіти для широких мас населення вважається прерогативою будь-якої держави світу. Усі вищі навчальні заклади Фінляндії є державними і держава гарантує їхнє фінансування. Студенти сплачують тільки незначні щорічні внески, які покривають медичне страхування, надають пільги на проїзд і забезпечують інші соціальні гарантії. Інститут соціального страхування Фінляндії надає допомогу студентам у вигляді стипендій, субсидування квартплати тощо. Починаючи з 90-х років минулого століття, університети частково почали отримувати фінансування з приватних джерел і зараз зовнішні джерела фінансування покривають близько 35 % витрат [6].

Проте, як зазначає студентське об'єднання SAMOK, 14 грудня 2015 року уряд Фінляндії прийняв рішення ввести плату за навчання у вищих навчальних закладах для студентів, які не є жителями ЄС. Оплата почне проводитись, починаючи з серпня місяця 2017 року, і коливатиметься від 8000 до 25000 євро на рік. Університети мають право встановлювати самостійно ціну, що може призвести до внутрішньої конкуренції між університетами, тобто до намагань встановити критично найнижчу ціну для приваблення більшої кількості студентів. Така політика держави може спричинити значне скорочення міжнародних програм і разом з тим зашкодити інтернаціоналізації вищої освіти, яка на цей час розвинена на достатньо високому рівні. SAMOK та зацікавлені сторони працюють над тим, щоб ввести стипендії або ж гранти на навчання для обдарованих і малозабезпечених студентів, які не входять у зону Європейського Союзу, але прагнуть навчатись у Фінляндії.

Діяльність означеного студентського об'єднання є яскравим доказом ролі студентів у реформуванні та функціонуванні вищої освіти Фінляндії. Студенти беруть активну участь у забезпеченні якості освіти та її контролі, оскільки освітня політика держави заснована на тому, що саме студент може якнайкраще виділити недоліки навчального процесу безпосередньо як об'єкт і суб'єкт навчання [8]. На відміну від багатьох країн, у Фінляндії студенти впливають на безпосередній розвиток університетів та вищої освіти загалом. Студентські об'єднання отримують активну підтримку університету в реалізації різних ідей.

Варто відзначити, що в освітній галузі Фінляндії впроваджено досить послідовну систему взаємодії вищого навчального закладу та роботодавців. Представники працедавців беруть участь в оцінюванні стратегії забезпечення якості освіти у вищих навчальних закладах; студенти проходять практику на підприємствах чи в компаніях, займаються розробкою реальних продуктів, проектів, а компанії в свою чергу отримують експертні консультації професорів університетів через спільне керівництво роботами студентів під час проходження практики [9].

Майже кожен ВНЗ має спеціальну службу зайнятості для студентів, працівники якої зобов'язані вивчати ситуацію на ринку праці. Крім цього існують національні агентства, які досліджують тенденції у цій сфері на національному рівні. Так, для студентів університету Турку розроблено сайт, який має назву Career Services та функціонує для допомоги студентам у підготовці необхідних документів для пошуку роботи чи стажування (створення резюме, написання супровідного листа тощо). Основною метою сайту є встановлення контакту між роботодавцем та університетом. На цьому сайті розміщено інформацію про вакансії, контактні дані компаній чи організацій потенційних роботодавців.

Окрім цього у Фінляндії існує національна мережа центрів «Кар'єра» в усіх університетах. Мережа надає послуги для студентів, випускників та працедавців, а також для самих університетів. Сервіс містить інформацію про особливості пошуку роботи, можливості та планування кар'єри, а також написання резюме і можливість зв'язатися з майбутнім роботодавцем. Ця платформа поділяється на сервіси для працедавців та для шукачів роботи [5].

Для пошуку вакансій необхідно пам'ятати, що «рекламують» лише третину робочих місць, адже це надто дорого та забирає чимало часу в роботодавця. Той, хто шукає роботу, має зв'язатися з представниками підприємств та організацій, спитати HR-департамент про можливі вакансії. Сайт розміщує також рекомендації щодо пошуку вакансій через засоби масової інформації, через сайти пошуку роботи та ярмарки вакансій. Щоб обрати компанію, необхідно вивчити її річний звіт і відповідні публікації-відгуки незалежної третьої сторони, заповнити форму та написати резюме.

Щоб знайти відповідних студентів і випускників, працедавець має подати на сайт оголошення, указавши перелік вимог до майбутнього працівника, необхідні знання та вміння. У цій формі працедавець заповнює такі обов'язкові розділи: ім'я працедавця,

ім'я особи для контактів, адреса, номер телефону, адреса електронної пошти, місце роботи, тривалість робочого дня, заробітна плата, опис роботи та сайт. Оголошення про роботу буде розміщене на сайті упродовж 30 днів [8]. Водночас роботодавець може надіслати оголошення такого змісту до всіх фінських університетів. Можливість проходження стажування чи отримання досвіду або роботи ще у студентські роки сприяє легшому подальшому пошуку роботи або ж реалізації себе як молодого спеціаліста.

Незважаючи на світове визнання фінської освіти як однієї з кращих систем світу, Фінляндія продовжує пошуки «ідеальної освіти» та працює над створенням нової моделі, яка б відповідала сучасним і перспективним вимогам суспільства. Міністерство освіти та культури Фінляндії створює спеціальні зустрічі у форматі брейнстормінгу, де освітні експерти, науковці, викладачі, студенти, батьки та всі не байдужі до питань і викликів сучасної освіти висловлюють своє бачення стосовно критеріїв якості освіти та способів їх практичної реалізації. Таким чином формується стратегія розвитку вищої освіти до 2030 року. Окрім відкритих зустрічей, у вільному доступі створено онлайн-опитувальник на сайті Міністерства освіти Фінляндії, де після швидкої та простої реєстрації відкривається доступ до семи завдань різної структури та наповнення [3]. Так, перше завдання – надати розгорнуту відповідь на різного роду питання, які з'являються у «хмаринці», на зразок: що потрібно змінити в сучасній освітній системі або виконання завдання на встановлення пріоритетності складових вищої освіти.

Попередньо Міністерство освіти Фінляндії визначило низку цілей для вищих навчальних закладів до 2025 року:

- вдосконалення форм компетентного підходу в системі вищої освіти Фінляндії;
- забезпечення високих темпів змін у сфері трудової діяльності шляхом підвищення якості вищої освіти;
- підвищенням конкурентоспроможності соціального благополуччя шляхом уведення інновацій і нових технологій у галузі вищої освіти;
- актуалізація ролі вищої освіти як ресурсу для забезпечення соціального благополуччя.

Цікавою є організація навчального процесу у вищих навчальних закладах Фінляндії. Університети пропонують широкі можливості у виборі програм навчання фінською та англійською мовами. Завдяки цьому в університетах мають змогу навчатися студенти з різних країн.

При вступі до університету прикладних наук кожному студенту видаються персональні логіни та паролі, які використовуються для роботи у всіх програмних сервісах університету, зокрема Moodle, E-mail, Timetable і т.д. Moodle – це електронна система управління курсами. У цій програмі розташовані програми курсів, навчальні матеріали та завдання, необхідні для виконання. До кожного завдання викладач встановлює відповідні дедлайни для виконання. У кожного студента є своя особиста пошта Outlook, на яку надходять розсилки про всі події, які відбуваються в університеті, новини університету та інформація про зміну в розкладі занять чи нагадування про найближчий дедлайн [1]. Оцінки зі всіх курсів є у відкритому доступі для студента, їх можна переглянути в програмі SoleOPS.

Фінська освіта вирізняється не тільки високим рівнем якості, але й активним упровадженням інноваційних методів навчання. Сучасний стан освіти Фінляндії потребує запровадження активних форм педагогічного процесу. Звернемо увагу, що методи викладання у фінських університетах відрізняються глибоким демократизмом. Навчання організоване радше у формі дискусій, спільної роботи в групах, проектної діяльності та спрямоване на самостійний пошук інформації [12].

Варто відзначити, що на сучасному етапі інноваційні педагогічні технології тісно взаємодіють з інформаційними. Інформаційні технології допомагають отримати, опрацювати і перетворити інформацію, а також дають можливість тим, хто навчається, виявити свої творчі здібності. Інформаційно-комунікаційні технології дозволяють

індивідуалізувати навчання, каталізувати самостійну роботу студентів, збільшити обсяг виконаних під час аудиторних занять завдань, підвищити мотивацію і пізнавальну активність студентів.

Майже всі заняття проводяться в окремих групах по 5-6 осіб, причому обов'язковою умовою до складу групи є її інтернаційність, усі члени групи за можливості мають бути різних національностей, а спілкування в групі проводиться англійською мовою. Робота в команді дає студентам можливість активно брати участь у роботі, практикувати навички співпраці, міжособистісного спілкування, програвати різні ролі, вчитися один в одного, цінувати різні точки зору, розвивати навички самоорганізації. Студенти, працюючи в групі, спільно виконують поставлені завдання, при цьому кожен робить відповідний внесок для реалізації мети та усвідомлює свою особисту роль і відповідальність перед іншими членами групи.

Особливістю освіти у Фінляндії є її практична спрямованість. Будь-який проект, який студенти виконують у процесі навчання, пов'язаний з відповідним підприємством чи організацією. Проте для початку кожен студент індивідуально і самостійно вивчає теорію, яка знадобиться для виконання проекту. Потім викладачі організують свого роду екскурсію, де студенти знайомляться з організацією, спілкуються з адміністрацією компанії, з працівниками, при потребі виявляють проблеми, які мають місце в установі. У навчальній групі студенти обговорюють, моделюють виходи для вирішення відповідних проблем проекту, радяться з викладачами [11]. Висновком роботи має стати презентація проекту, де кожен студент розвиває вміння висловлювати точку зору всієї групи і навички публічного виступу на англійській мові.

Новим методом навчання у Фінляндії є «Learning Cafe» (навчання з комфортом). Робота над презентацією проекту реалізується в цілком іншій атмосфері: кава та фрукти, можливість знайомитися з темами і досягненнями інших груп у процесі підготовки. Цей метод дозволяє створити більш приємну та дружню атмосферу в процесі навчання, ділитися своїми ідеями й думками в групі, детально ознайомлюватись з темами інших груп і краще засвоювати навчальний матеріал [10].

Включаючись у виконання подібних завдань, студенти мають можливість розвивати такі особисті якості, як організованість, діловитість, послідовність, креативність, а також лідерство. Таке навчання з комфортом має сформувані в них потребу в подальшому пізнанні та розвивати творчий потенціал.

Тож слід зазначити, що організація освітнього процесу в університетах Фінляндії визначається сучасними підходами та інноваційними методами.

Підкреслюючи цілі та цінності вищої освіти, слід відзначити, що висока демократичність у процесі навчання, наявність програм англійською мовою для іноземних студентів, широке застосування активних методів навчання та інформаційних технологій у навчальному процесі дозволяють студентам отримати високоякісну освіту у Фінляндії, яку цінують в усьому світі.

Тенденції розвитку вищої освіти у Фінляндії визначаються змінами, які відбуваються у спільноті. В освітньому процесі в університетах цієї країни втілюються оновлені технології навчання. Вони враховують потреби, які ставляться сучасним суспільством до випускника, і готують майбутнього спеціаліста до професійної діяльності.

З огляду на вищевикладене можна зробити висновок, що сучасна вища освіта Фінляндії має такі особливості:

- орієнтація на освіту як передумову успішного функціонування держави на всіх рівнях;
- забезпечення доступності освіти для всіх громадян незалежно від віку чи соціального статусу;
- надання автономії вищим навчальним закладам, а саме: можливість самостійно приймати рішення, що стосуються розподілу фінансів, здійснювати вибір заходів

забезпечення якості освіти, самостійно визначати спрямування науково-дослідної роботи і т. ін.;

- створення злагодженої системи забезпечення якості вищої освіти, що існує на трьох рівнях, які взаємодоповнюють один одного;
- успішне функціонування мережі співпраці вищих навчальних закладів з роботодавцями, можливість стажувань, отримання роботи, а також надання допомоги чи консультацій для успішного працевлаштування;
- безперервний пошук «ідеальної освітньої системи» із залученням усіх бажаючих у ролі експертів.

Подальші наукові пошуки можуть бути присвячені більш детальному вивченню особливостей розвитку вищої освіти у Фінляндії та можливостей імплементації їх досвіду в систему освіти України.

Література:

1. Ислакаева Г. Р. Сфера высшего образования в национальной инновационной системе Финляндии / Г. Р. Ислакаева // Вестник Коми республиканской академии государственной службы и управления. – 2016. – № 16 (21). – С. 188.
2. Калашнікова С. А. Забезпечення якості вищої освіти: модель Фінляндії С. А. Калашнікова // Вища освіта України. – № 1, додаток 2. – 2012. – Тематичний випуск «Наука і вища освіта». – С. 76-90.
3. Офіційний сайт Міністерства освіти Фінляндії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutusjaerjestelmae/?lang=f>.
4. Семенова Ю. И. Доступность и привлекательность получения высшего образования: опыт Финляндии / Ю. И. Семенова // Образование за рубежом. – 2011. – № 3. – С. 5.
5. Темпус-проект «Towards Trust in Quality Assurance Systems» Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту (matters:how to value and evaluate higher education): навч. посібник. – Львів : Видавництво «Манускрипт», 2014.
6. Audit manual for the quality systems of higher education institutions. 2015-2017. – Tampere : FINHEEC, 2015. – 41 p.
7. Educational Structure [Electronic resource]. – Available from : http://www.oph.fi/english/education/overview_of_the_education_system
8. External Review of Finnish Higher Education Evaluation Council. Self-evaluation report. – Tampere : FINHEEC, 2010. – 37 p.
9. Finnish Higher Education Evaluation Council: Plan of action 201-2013. – Tampere : FINHEEC, 2010 – 20 p.
10. Higher Education [Electronic resource]. – Available from : http://www.oph.fi/english/education/higher_education.
11. Learning and Competence 2030. Strategy of the Finnish National Board of Education. – Helsinki : FNBE, 2017. – 15 p.
12. Study in Finland [Electronic resource]. – Available from : http://www.studyinfinland.fi/destination_finland/education_system/higher_education.
13. UNIVERSITIES ACT 558/2009 Amendments up to 644/2016 included [Electronic resource]. – Available from : <https://karvi.fi/app/uploads/2016/05/6-Universities-Act.pdf>.

Плахотник О. В., Мухина А. А.

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ФИНЛЯНДИИ: АВТОНОМИЯ, КАЧЕСТВО, ДОСТУПНОСТЬ, ОТКРЫТОСТЬ

В статье осуществлен анализ состояния современной системы высшего образования в Финляндии с точки зрения нескольких параметров оценки функционирования системы образования в целом, в частности предпосылки доступности и привлекательности получения высшего образования Финляндии. Особое внимание уделено автономии высших учебных заведений Финляндии, включая свободу учебно-воспитательной, научно-исследовательской, управленческой, финансовой и другого рода самостоятельности. В статье проанализировано широкое сотрудничество высших учебных заведений с потенциальными работодателями

путем стажировок и возможности прохождения практики на предприятиях или в организациях, рассмотрение сайтов для поиска работы, создание резюме и сопроводительных писем.

Ключевые слова: система обеспечения качества высшего образования Финляндии, автономность, перспективы развития и качества образования, специфика организации учебного процесса.

Plakhotnik O. V., Mukhina A. A.

FEATURES OF HIGHER EDUCATION IN FINLAND:
AUTONOMY, QUALITY, ACCESSIBILITY, OPENNESS

The state of the modern system of higher education in Finland from the point of view of several parameters for assessing the functioning of the education system in general, in particular, the accessibility and attractiveness of higher education in Finland is analyzed in the article. Particular attention is paid to the autonomy of higher educational institutions in Finland, including the freedom of teaching, research, management, financial and other autonomy.

The wide cooperation of higher education institutions with potential employers through internships and the possibility of internships at enterprises or organizations, review of websites for job search, creation of resumes and cover letters are represented in the article.

The system of quality assurance of higher education in Finland is provided through its three interrelated components, in particular, external security, which is handled by the Ministry of Education of Finland; Internal security and external support, which is carried out by a specialized National Council for evaluation of the quality of higher education, with a focus on the role of students in quality assurance processes in higher education and involvement in the improvement of the educational process or activities of universities in general.

Special attention in the article is paid to the specifics of the organization of the educational process in the higher educational institutions of Finland: the educational process on the rights of democracy and equality; continuity of education and opportunities to acquire it for life; application of active learning methods and information technologies in the educational process; engaging students in group and team work; realization and protection of their projects, allowing students to receive a high quality education.

It is also considered the concept of higher education in Finland in 2025 and the formation of modern model of quality higher education, which includes the future development of higher education in Finland by 2030.

Key words: quality assurance system of higher education in Finland, autonomy, prospects for development and quality of education, specifics of the organization of the educational process.

УДК 378.14

Гінсіровська І. Р.*

**ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ
ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

У статті висвітлено підготовку майбутніх менеджерів до інноваційної професійної діяльності на праксеологічних засадах. Доведено доцільність реалізації праксеологічного підходу в навчально-виховному процесі вищих технічних навчальних закладів. Визначено особливості розвитку вмінь організації успішної управлінської діяльності. Розглянуто досвід упровадження дисципліни за вибором навчального закладу «Праксеологічні основи менеджменту» та визначено її мету й завдання. Відображено структуру, зміст, форми та методи викладання дисципліни. Показано взаємозв'язок між успішною та інноваційною професійною діяльністю майбутніх управлінців.

Ключові слова: праксеологія, праксеологічний підхід, успішна діяльність, організація успішної діяльності, інноваційна професійна діяльність.

*© Гінсіровська І. Р.